แนวคิด
การเรียนการสอนศิลป

ดำรง วงศ์อุปราช

ความนำ

การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับศิลปศึกษาและศิลปของเรานั้นมีน้อยมากและแทบจะไม่มีก็ว่าได้ ทำให้วิทยาการและปฏิบัติการด้านนี้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ถ้ามีการพบปะปรึกษาหารือกันบ้าง ก็จะเข้าใจซึ่งกันและกัน มีจุดหมายในการสอนร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์จากกันและกัน การเรียนการสอนศิลปก็จะได้ผลและมีจุดมุ่งหมายมากขึ้น ในต่างประเทศนั้นเขามีการประชุมสัมมนา ปรึกษาหารือกันในเรื่องศิลปและศิลปศึกษาอยู่เสมอทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ การประชุมศิลปศึกษาที่สำคัญเช่น การประชุมผู้เชี่ยวชาญสุนทรียศึกษาของยูเนสโก (UNESCO, Meeting of Experts on Aesthetic Education) การประชุมนานาชาติของสมาคมการศึกษาโดยศิลป (Inter–National Society for Education Through Art) การประชุมนานาชาติของคณะกรรมาธิการพัฒนาการศึกษานานาชาติ (International Council for Educational Development) ซึ่งล้วนแต่เป็นการประชุมที่ให้ความรู้และประสบการณ์ในด้านศิลปศึกษานานาชาติที่ก้าวหน้า อาจจะเป็นเพราะผู้เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในด้านการศึกษาของเราเห็นว่าศิลปไม่ได้เป็นเรื่องสำคัญจึงไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรก็เป็นได้ ถึงแม้ว่าผู้ที่รับผิดชอบไม่ให้ความสนใจและไม่ทำ ผู้เขียนคิดว่าครูสอนศิลปน่าจะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อจัดให้มีการพบปะปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้กัน เพื่อให้การเรียนการสอนศิลปของเราได้ผลยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ผมจึงเห็นว่าการสัมมนาครั้งนี้มีความสำคัญและเป็นการริเริ่มที่ดี

เกี่ยวกับความสำคัญของศิลปและศิลปศึกษา

ถ้าศิลปไม่มีความสำคัญต่อมนุษย์และเราก็คงไม่ต้องมีศิลปศึกษาและไม่ต้องพูดถึงการเรียนการสอนศิลป ท่านอาจจะเคยได้ยินการพูดว่า ศิลปเป็นเรื่องไร้ประโยชน์ เรียนไปทำไป ทำมาหากินก็ไม่ได้สู้เรียนหนังสือและวิชาช่างไม่ได้ เมื่อไม่มีใครสามารถทำให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจได้และไม่มีใครแสวงหาความเข้าใจ หรือมีแต่การพูดการอธิบายให้ไม่เข้าใจยิ่งขึ้น ในที่สุดศิลปก็ไม่ได้รับความสนใจ มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ เพราะเขาไม่เห็นความสำคัญ ที่น่าแปลกใจที่สุดก็คือแม้แต่ในประเทศที่พัฒนาเป็นอย่างมากแล้วเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาก็ยังมีการไม่เห็นความสำคัญของศิลปและศิลปศึกษา "ตั้งแต่รอบทศวรรษที่แล้วมา เจ้าหน้าที่งบประมาณและ

พวกที่นิยมการเรียนแบบเบสิคทั้งหลาย ได้พากันสับวิชาประกอบในโรงเรียนสหรัฐอเมริกาออกไปมาก วิชาศิลปโดนสับเป็นพวกแรก แต่ปัจจุบันกลับมีการเคลื่อนไหวในทางตรงกันข้าม *หลักฐานใหม่ๆ ที่สำคัญๆ ชี้ให้เห็นว่าศิลปะไม่เพียงแต่มีประโยชน์ในตัวของมันเองเท่านั้น* แต่การสอนศิลปในหลักสูตรทำให้เด็กเรียนคณิตศาสตร์ การอ่านวิทยาศาสตร์และวิชาอื่นๆ ซึ่งนักการศึกษาระบุว่าเป็นวิชาจำเป็นได้ดีอีกด้วย อันที่จริงแล้วนักวิจัยบางคนกล่าวว่า *ถ้าไม่มีการเรียนศิลปจะทำให้พัฒนาการทางสมองของเด็กช้าลง"**

ประโยชน์ของศิลปมีอย่างกว้างขวางทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ในทางจิตใจเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ จินตนาการที่มนุษย์เราจะขาดไม่ได้ จะต้องเจริญเติบโตไปพร้อมกับร่างกายของเรา ประโยชน์ที่มองเห็นเป็นการใช้สอยเช่นประยุกต์ศิลปในรูปต่างๆ ซึ่งใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ประโยชน์ทั้งสองด้านนี้จะต้องเข้าใจกัน เพื่อให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะมีศิลปและต่อมาก็ต้องมีศิลปศึกษา มีระบบการเรียนการสอนต่อไป

ความหมายและความมุ่งหมายของศิลปศึกษา

เมื่อมีความเข้าใจในประโยชน์ของศิลปดีแล้ว เราก็จะพูดถึงเรื่องศิลปศึกษาได้ ศิลปจะเป็นที่ต้องการของมนุษย์และสังคมก็เพราะมันมีประโยชน์ดังที่กล่าวมาแล้ว ถ้าทำขึ้นมาโดยไม่มีความมุ่งหมาย ไม่ตรงความมุ่งหมายก็อาจเป็นการสูญเปล่าได้ ความมุ่งหมายในการสอนศิลปนั้นไม่ควรจะคับแคบหรือเป็นทางใดทางหนึ่ง เพื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ควรมีการขัดแย้งว่าเพื่อจิตใจอย่างเดียวหรือเพื่อทางกายภาพอย่างเดียวหรือเพื่ออดีตอย่างเดียวหรือเพื่อปัจจุบันอย่างเดียว ควรจะให้มีความมุ่งหมายกว้างขวางกว่านี้ แต่มนุษย์เราเองก็ไม่มีกายหรือใจอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น เราไม่มีแต่อดีตและก็ไม่มีแต่ปัจจุบัน มีทั้งอดีตและปัจจุบันจึงจะมีอนาคตที่ดีได้ ในด้านทฤษฎีกับปฏิบัติก็เช่นกัน ไม่ควรแยกเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรมีทั้งสองอย่างในการศึกษาศิลป ผู้ที่รู้แต่ทฤษฎีอย่างเดียวย่อมรู้สึกซึ่งไม่ได้ ผู้ที่ปฏิบัติอย่างเดียวก็ขาดความรู้ความเข้าใจได้เช่นกัน

เกี่ยวกับครูผู้สอนศิลป

ครูผู้สอนศิลปไม่จำเป็นต้องเป็นศิลปินที่เก่งกาจสามารถ โดยเฉพาะครูสอนวิชาศิลประดับทั่วไป นอกจากระดับอาชีพจำเป็นต้องได้ครูที่มีความสามารถในทางเทคนิคและศิลปอย่างสูงพร้อมทั้งมีความเป็นครูและนักวิชาการ

พอสมควร แต่ครูสอนศิลปโดยทั่วไปควรจะมีความสามารถในทางเทคนิคและปฏิบัติพอสมควร ครูสอนศิลปไม่จำเป็นต้องเป็นศิลปิน ศิลปินที่ดีอาจเป็นครูสอนศิลปที่ดีไม่ได้ บางคนอาจเป็นได้เพราะมีความเป็นครูด้วย ความเป็นครูนั้นอาจจะได้จากการศึกษาอบรมตามแบบแผนหรือโดยการปฏิบัติด้วยตนเองก็ได้ ผู้ศึกษาจบวิชาฝึกหัดครูบางคนอาจเป็นครูที่ดีไม่ได้เช่นเดียวกับผู้จบการศึกษาด้านศิลปไม่อาจเป็นศิลปินได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามครูสอนศิลปต้องทำหน้าที่สำคัญมากที่จะทำให้เกิดผู้ที่รักศิลปและผู้สร้างสรรค์ศิลปต่อไปข้างหน้า ครูสอนศิลปจึงต้องเป็นผู้ที่ต้องรู้เรื่องศิลปและปฏิบัติศิลปได้พอสมควร นอกจากนี้ควรจะมีความรู้ในเรื่องวิชาการอื่น ๆ เช่นมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มิฉนั้นจะนำเอาศิลปไปสัมพันธ์กับมนุษย์และสังคมได้น้อยมาก นอกจากต้องมีความรู้ความสามารถแล้วครูสอนศิลปควรจะมีจริยธรรมด้วย ครูผู้สอนมีความสำคัญไม่น้อยเลยในเรื่องการเรียนการสอน ครูอาจเป็นทั้งลบและบวกได้ ครูที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจ ไม่มีความสามารถ อาจทำให้เด็กเกลียดศิลปตลอดไป ทั้ง ๆ วิชาศิลปเป็นวิชาที่เด็กๆ ทุกคนควรชอบ และเด็กก็ชอบศิลปโดยธรรมชาติของเด็กอยู่แล้ว ตรงกันข้ามครูที่มีความเข้าใจจะทำให้เด็กรักศิลป ได้พัฒนาจิตใจร่างกายให้เจริญเติบโตไปอย่างไม่มีอุปสรรค ไม่มีปัญหา ครูเป็นผู้ปลูกต้นไม้และคอยรดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ย ประคับประคองต้นไม้ให้เจริญเติบโต ครูย่อมไม่มีอคติการเผด็จการ มีโมหะ โทษะ โลภะ หรือพยายามลดสิ่งเหล่านั้นให้น้อยลง สิ่งที่สำคัญที่สุดครูควรรักศิลปและผู้ทำงานศิลปทุกเพศทุกวัย

หลักสูตร

สำหรับการเรียนการสอนศิลปในโรงเรียนนั้น จะไม่พูดถึงหลักสูตรคงไม่ได้ หลักสูตรที่ดีก็จะเอื้ออำนวยให้การเรียนการสอนเต็มไปด้วยเสรีภาพและภาวะสร้างสรรค์ หลักสูตรที่ไม่ดีจะให้ความจำกัดและอุปสรรคในการเรียนการสอน อย่างน้อยก็จะเห็นได้ว่าหลักสูตรได้กำหนดหน่วยกิตซึ่งมีผลต่อเวลาของการเรียนการสอน ซึ่งบางครั้งให้เวลาแก่ศิลปเพียงหนึ่งชั่วโมงต่อสัปดาห์เป็นต้น หลักสูตรที่ดีควรจะเป็นกลาง สามารถปรับได้ภายในและไม่ทำให้ล้าสมัยเร็วจนเกินไป ควรเขียนกว้าง ๆ และสั้น อาจารย์ผู้สอนและนักเรียนควรมีโอกาสทดลองและเปลี่ยนแปลงวิธีการได้โดยไม่ขัดต่อหลักสูตร ถ้าเขียนไว้อย่างแคบก็จะดิ้นแทบไม่ได้เป็นการขัดต่อธรรม-

ชาติของการเรียนการสอนศิลป ศิลปควรเป็นทั้งวิชาเลือกและวิชาบังคับ แต่การเรียนการสอนไม่ควรใช้วิธีบังคับ

นักเรียน

อาจจะมีปัญหาที่นักเรียนไม่ชอบวิชาศิลปแต่ต้องเรียนศิลปเพราะเป็นวิชาบังคับ นักเรียนที่ได้รับความไม่ประทับใจจากครูสอนศิลปขั้นพื้นฐานอาจมีปัญหา ครูที่มีความเข้าใจจำเป็นต้องใช้ความพยายามที่จะทำให้เด็กเห็นว่าวิชาศิลปน่าสนใจและมีประโยชน์อย่างไร ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนสามารถทำงานศิลปได้ตามทางของตน แม้แต่นกแต่ลิงก็ยังทำงานศิลปของมันตามทางของมันได้ ศิลปไม่ใช่เรื่องยากและสุดวิสัยสำหรับคนบางคนเลย อยู่ที่ครูว่าจะมีความเข้าใจในการสอนและเข้าใจศิลปอย่างไร ความคิดแบบเก่า ๆ ในการสอนศิลปนั้นควรจะถือเป็นอดีตไปได้แล้ว

สถานที่ เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์

การสอนศิลปตามอุดมคตินั้น ครูสอนศิลปย่อมฝันที่จะมีสิ่งดังกล่าวข้างต้นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ แต่ใคร่ขอเรียนว่าเป็นไปได้ยากในประเทศของเรา เพราะเราเป็นประเทศที่ยากจน อีกประการหนึ่งก็คือผู้บริหารยังไม่เห็นความสำคัญของศิลป เราจะไปเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วไม่ได้ ขณะที่เด็กของเราในชนบทไม่มีห้องเรียน วัสดุก็ใช้ดินใช้ไม้เช่นมนุษย์สมัยหินอยู่ ของเขามีสีพลาสติค พีล์ม กล้องถ่ายหนัง กล้องถ่ายรูป เครื่องพิมพ์ เครื่องเผาเตาเผาไฟฟ้า ฯลฯ มันเป็นคนละทีละแห่งคนละสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนเองไปดูงานมาแล้วก็ตื่นเต้น แต่ก็ได้แต่บอกว่านี่เป็นความรู้แต่เอามาปฏิบัติที่ประเทศของเรายังไม่ได้ แต่ก็จำเป็นต้องรู้ไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่หมายความว่าเราจะต้องท้อถอยท้อใจ แน่ละการขาดแคลนสิ่งดังกล่าวข้างต้นนั้นย่อมเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนศิลปไม่ให้ก้าวหน้าและได้ผลสมความมุ่งหมาย สิ่งที่เราพอจะทำได้ก็คือเราทำในสภาพและสิ่งแวดล้อมของเรา ทำเท่าที่เราจะทำได้ให้ดีที่สุด มีอะไรก็ใช้ไปอย่างดีที่สุด แม้แต่มนุษย์สมัยหินซึ่งมีวัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือจำกัดยังสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปที่สำคัญได้ ความคิดสร้างสรรค์และการรู้จักปรับตัวสำคัญที่สุด แน่ละถ้าเรามีห้องปฏิบัติการ มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ดี มีวัสดุครบครัน มีห้องนิทรรศการผลงาน การเรียนการสอนย่อมจะได้ผลยิ่งขึ้น

การส่งเสริม

การส่งเสริมศิลปและศิลปศึกษาย่อมทำ

ให้การเรียนการสอนศิลปได้ผลตามความมุ่งหมาย การส่งเสริมนั้นก่อนอื่นควรจะมาจากรัฐผู้รับผิดชอบ ต่อมาทางสังคมหรือภาคเอกชนก็ควรให้การส่งเสริมเช่นกัน ในระยะหลัง ๆ นี้เราจะเห็นได้ว่าทางเอกชนได้ให้การส่งเสริมศิลปเด็กมากขึ้น มีการแสดงและประกวดผลงานหลายแห่ง ทางองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ก็ได้ให้ความสนใจ เด็กไทยบางคนด้วยความสนใจส่วนตัวและการส่งเสริมของครูและโรงเรียน ได้รับรางวัลระดับโลกหลายคน ซึ่งเราชื่นชมและยินดีเป็นอย่างมาก ทางสื่อมวลชนก็ได้ช่วยอีกทางหนึ่งด้วย เราจะดีใจมากกว่านี้ถ้าการศึกษาศิลปทั่วไป โดยเฉพาะในชนบทจะมีความพร้อมกว่านี้ เมื่อประกวดภาพครั้งไร เด็กที่อยู่ในโรงเรียนที่เจริญกว่าก็จะได้รางวัล เด็กจากชนบทซึ่งขาดแคลนวัสดุและความรู้ การพัฒนาความสามารถช้ากว่าย่อมถูกคัดออกหรือไม่ได้รางวัล การให้รางวัลนั้นก็เป็นวิธีหนึ่งที่เป็นการส่งเสริม แต่ที่เป็นอุดมการณ์ของผู้สอนศิลปก็คือ การทำให้เด็กรักงานศิลป ผู้ปกครองเข้าใจความสำคัญของศิลปและศิลปศึกษาเข้าใจผลงานของลูกของตนและของเด็กอื่น ๆ ถึงไม่ได้รางวัลก็ไม่เป็นไร ผลงานของเด็กเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม เป็นบันทึกเป็นประวัติของเด็กแต่ละคนที่จารึกไว้ ผลงานของทุกคนมีความสำคัญทั้งนั้น จะได้หรือไม่ได้รางวัลไม่สำคัญ สำคัญก็คือศิลปนั้นเป็นชีวิตและอยู่ในชีวิตเท่านั้น ถ้าผู้ปกครองเข้าใจก็จะส่งเสริมลูกของตนให้ทำศิลป เป็นการส่งเสริมที่สำคัญและเริ่มจากในบ้านก่อนที่โรงเรียนและในสังคม เราก็จะได้เห็นเด็กมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายจิตใจยิ่งกว่านี้

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการประกวดศิลปเป็นเพียงวิธีการส่งเสริมศิลปวิธีหนึ่ง ยังมีวิธีอื่น ๆ อีกหลายวิธีในการส่งเสริมศิลปและศิลปศึกษา ซึ่งน่าจะมีการทำนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนตามปกติ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร ทำให้ศิลปศึกษาของเด็กเจริญเติบโตเร็วขึ้น ที่จริงแล้วก็เป็นกระบวนการการเรียนการสอนศิลปอีกแบบหนึ่ง การเรียนการสอนแบบตรงนั้นไม่ค่อยเหมาะกับศิลป การเรียนทางอ้อมนั้นจะได้ผลมากกว่า ปัญหาจะมีก็ในด้านของครูซึ่งจะต้องเหนื่อยมากขึ้น ครูบางคนไม่มีหัวในทางจัดกิจกรรม ส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบตรง แต่การจัดกิจกรรมทำให้เพิ่มชีวิตชีวาให้การเรียนการสอนตามปกติ ทำให้เด็กชอบวิชาศิลป มีการตื่นตัวและกระตือรือร้นมากขึ้น

การจัดกิจกรรมทางศิลปนั้น อาจทำได้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในโรงเรียน

อาจจัดนิทรรศการศิลป หรือจัดกิจกรรมร่วมกับวิชาอื่น ๆ เพื่อให้ศิลปสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ การผลิตและตกแต่งเครื่องใช้และสถานที่ การทำสิ่งแวดล้อมโดยใช้ศิลปเข้าช่วยเป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้อาจออกไปทำในชุมชนเพื่อให้ประชาชนผู้อาจสนับสนับสนุนศิลปและศิลปศึกษาเห็นประโยชน์และความสำคัญของศิลป

โดยความจริงแล้วผู้เขียนน่าจะกล่าวถึงการส่งเสริมสนับสนุนของผู้บริหารเป็นอันดับแรก แต่การกล่าวถึงตอนหลังก็ไม่หมายความว่าไม่เห็นความสำคัญ ผู้บริหารมีส่วนสำคัญมากในการส่งเสริมการเรียนการสอนศิลปในโรงเรียนให้มีขึ้นได้และเป็นไปด้วยความเจริญงอกงาม ถ้าผู้บริหารและนักการศึกษาที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาไม่ส่งเสริมสนับสนุนแล้ว อาจไม่มีการเรียนการสอนศิลปและถึงมีก็อาจไม่เจริญงอกงาม ตัวอย่างที่ผู้เขียนได้ประสบมาตัวอย่างหนึ่งคือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ผู้เขียนได้รับเชิญเป็นกรรมการคัดเลือกและตัดสินให้รางวัลการประกวดภาพเขียนของนักเรียนทั่วประเทศ ซึ่งจัดโดยสายการบินแอร์ฟรานซ์ โดยความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อคัดเลือกผลงานที่ดีที่สุดไปแสดงที่ปารีสจำนวนสามสิบภาพ นักเรียนที่มีผลงานดีเด่นที่สุดสองคนจะได้รับรางวัลไปทัศนศึกษาที่ปารีส ผลปรากฏว่าเด็กโรงเรียนวัดสองคนได้รับรางวัลครั้งนั้น โรงเรียนดังกล่าวคือโรงเรียนวัดสระบัวที่ท่านทั้งหลายรู้จักกันดีในขณะนี้ มีกรรมการบางท่านไม่ค่อยแน่ใจว่าเด็กทั้งสองจะทำผลงานได้ดีมากเช่นนั้น ยิ่งกว่านั้นสนใจที่จะไปดูโรงเรียนนี้ด้วยเพื่อให้ทราบว่า ทำไมเด็กของโรงเรียนนี้จึงเก่งทางศิลป เมื่อเราไปถึงโรงเรียนก็ได้รับการต้อนรับจากครูใหญ่เป็นอย่างดี ท่านได้จัดให้เด็กนักเรียนซึ่งได้รับรางวัลเขียนภาพให้ดู เราได้เห็นห้องปฏิบัติการศิลปซึ่งดัดแปลงจากห้องเรียนธรรมดา ให้เป็นที่ปฏิบัติการและแสดงผลงาน ท่านบอกว่าโรงเรียนนี้ยังไม่มีครูสอนศิลป แต่มีครูวิชาอื่นช่วยดูแลอยู่ ตัวท่านเองส่งเสริมการทำงานศิลปของเด็กโดยจัดหาสถานที่และวัสดุให้ เพราะท่านเห็นว่าเป็นการทำให้เด็กมาโรงเรียน โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ค่อยมาโรงเรียนก็มาโรงเรียนกัน เพราะมีที่มีวัสดุทำงานศิลป บทเรียนที่เราได้จากการไปเยี่ยมโรงเรียนนี้คือ การส่งเสริมของผู้บริหารโรงเรียนนับว่าสำคัญมาก ศิลปของเด็กนั้นอาจพัฒนาไปได้โดยตัวของเด็กเอง ถ้ามีการส่งเสริม การมีครูสอนศิลปที่ไม่มีความเข้าใจศิลปและศิลปศึกษานั้น ไม่มีครูเสียจะดีกว่า อีกประการหนึ่งศิลปนั้นอาจใช้เป็นเครื่องล่อให้เด็กสนใจการเรียนได้ ที่ผู้เขียนดีใจมากขณะนี้คือโรงเรียนนี้ส่งเสริมศิลป

ตลอดมา ปัจจุบันนี้มีครูสอนศิลปแล้ว และคงเป็นครูที่มีความเข้าใจ จะเห็นได้ว่านักเรียนของโรงเรียนนี้ได้รับรางวัลระดับชาติและระดับโลกอยู่เสมอ เช่นกรณีของเด็กหญิงนิภา แซ่ลิ้มเป็นต้น ที่จะลืมเรียนให้ทราบไม่ได้ก็คือเด็กนักเรียนของโรงเรียนวัดสระบัวซึ่งได้รับรางวัลของสายการบินแอร์ฟรานซ์ไปทัศนศึกษาที่ปารีสนั้นคือพี่ชายของเด็กหญิงนิภา ปัจจุบันนี้เป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษาแล้ว

เราไม่ทราบแน่นอนว่ามีโรงเรียนกี่แห่งที่ยังไม่มีครูสอนศิลปประจำ แต่โรงเรียนเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหารและได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากครูสอนวิชาอื่นๆ ทำให้การทำงานศิลปของเด็กดำเนินต่อไปได้ ท่านอาจจะยังไม่ทราบว่าโรงเรียนอนุบาลนครปฐมเพิ่งจะมีครูสอนศิลปประจำในปีการศึกษานี้เอง แต่ตลอดเวลาที่ไม่มีครูสอนศิลปประจำนักเรียนของโรงเรียนนี้ได้รับรางวัลในการประกวดศิลปในประเทศและการแสดงศิลปเด็กนานาชาติ ทั้งนี้ก็เพราะการสนับสนุนของผู้บริหารของโรงเรียน เราก็หวังเป็นอย่างมากว่าเมื่อได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและมีครูสอนประจำแล้ว การเรียนการสอนและการทำงานศิลปของนักเรียนโรงเรียนนี้จะได้ผลยิ่งขึ้น

สรุป

ผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาทของฝ่ายต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนศิลปมาพอสมควรแล้ว ใคร่ขอเรียนให้ทราบว่าผู้เขียนสนใจงานศิลปทุกรูปแบบ ทุกสมัย สนใจศิลปศึกษาทุกระดับ เพราะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กัน เป็นวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องกัน ศิลปและศิลปศึกษาจะต้องอยู่ด้วยกัน ถ้าเราไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการมีศิลปก็ไม่ควรมีศิลปศึกษา ศิลปินและผู้สอนศิลปไม่ควรต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ บางครั้งอาจเป็นคนๆเดียวกัน อีกประการหนึ่งเราจำเป็นต้องมีการพบปะปรึกษาหารือกันและแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ยินดีที่รับฟังและให้ความคิดเห็นต่อกัน การเรียนการสอนศิลปก็จะบรรลุผลสมความมุ่งหมาย มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม

เชิงอรรถ

* วิลเลี่ยม. โรเจอร์. เอม. อิทธิพลของศิลปต่อการเรียนรู้ของเด็ก นิตยสารเซตเตอร์เดย์ รีวิว ตีพิมพ์ในเสรีภาพ ฉบับที่ ๒๔

พ.ศ. 2525

ผู้เขียน

สุเทพ สุนทรเภสัช ปริญญาโทมหาวิทยาลัยลอนดอน ปริญญาเอกมหาวิทยาลัยคาลิฟอร์เนีย เบอร์คเลย์ทางสังคมศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำและผู้ช่วยคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ระวี ภาวิไล ปริญญาเอกมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ในด้านวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ประจำคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภัชรี โภคาสัมฤทธิ์ ปริญญาเอกจากสหรัฐอเมริกา ทางอักษรศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำและหัวหน้าภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กุสุมา รักษมณี ปริญญาเอกมหาวิทยาลัยโทรอนโต คานาดา ในทางวรรณคดีสันสกฤต ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ และหัวหน้าภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นาตยา ภัทรแสงไทย ปริญญาเอกทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร

วินิตา ดิถียนต์ ปริญญาเอกทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ยุพร แสงทักษิณ ปริญญาโทอักษรศาสตร์ สาขาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาควิชาภาษาไทย คณะวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ นักศึกษาปริญญาเอกคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา

วินชัย อุยางกูร นักศึกษาปริญญาโท แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดำรง วงศ์อุปราช ปริญญาโทศิลป มหาวิทยาลัยเพนน์ซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำและหัวหน้าหมวดวิชาทัศนศิลป คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร